

Parveln

En koreograferad monolog
om Klara Johanson (1875-1948)

TEXT

Klara Johanson
i urval av Malin Hellkvist Sellén

IDÉ/KOREOGRAFI/REGI

Malin Hellkvist Sellén

SKÅDESPELARE

Andrea Björkholm

DRAMATURG & ASSISTENT

Malin Holgersson

KOSTYMDESIGN

Elin Hallberg

MASKÖR

Rebecca Afzelius

KOMPOSITÖR

Sara Lundén

LJUSDESIGN

Hannele Philipson

RESEARCH

Malin Hellkvist Sellén,

Malin Holgersson

SKRÄDDARE

Bitte Palm

FOTOGRAF

Sofia Runarsdotter

GRAFISK FORM

Sepidar Hosseini

PRODUKTIONSASSISTENT

Míra Mutka

PRODUKTIONSLEDARE

Anne Koutonen

PRODUKTION

Malin Hellkvist Sellén

LÄNGD

ca. 80 min.

Parveln produceras med stöd av
Kulturrådet, Stockholms Stad och
Konstnärsnämnden i samarbete
med Skeppsholmsstudion.

TEXTER I FÖRESTÄLLNINGEN

Dagboksanteckning 16.10 1923,
Klara Johansons personarkiv,
Kungliga biblioteket (KB), Stockholm

Del ur brev till Margit Abenius 28.4 1941,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Dagboksanteckning 4.5 1921,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Aforism om barn ur *En recensents
baktankar*, Wahlström & Widstrand, 1928

Dagboksanteckning 28.6 1913,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Tonsatt utdrag ur brev till Ellen Kleman
19.7 1908, Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Dagboksanteckning 9.12 1912,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Sexualsystemet, anmärkning i *Tidevarvet*
nr 1 1924, Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Tonsatt dagboksanteckning 26.9 1916,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Brev till Lydia Wahlström 18.11 1934,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Utdrag ur boken *Sigrid Fridman och andra
konstnärer – En krigskrönika*, Natur och
kultur, 1948. Citat av Poul Bjerre i kapitlet
”Fredrika Bremers staty”.

Brev till Sigrid Fridman 13.06 1947,
Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

Notis, Dagens Nyheter 16.10 1948,
Edition: A Stockholmsupplagan, KB:s
samling av svenska dagstidningar

Tonsatt utdrag ur brev till Ellen Kleman
19.7 1908, Klara Johansons personarkiv,
KB, Stockholm

MUSIK I FÖRESTÄLLNINGEN

DIN PARVEL - TEMA

Musik Sara Lundén

Piano Sara Lundén

DONAUVALSEN

(*An der schönen blauen Donau*)

Kompositör Johann Strauss II

Artist Johann Mertz

& Waltz The Symphony

Album Strauss Waltzes

(Re-mastered)

ACK TORSDAGKVÄLL

Text Klara Johanson, del ur

brev till Ellen Kleman 19.7 1908

Musik Sara Lundén

Sång Andrea Björkholm

MÖRKSENS SÄCK, NATTMORGONEN

Musik Sara Lundén

Text Klara Johanson,

dagboksanteckning 26.9 1916

Sång Damkören Salvia;

Annica Rodell

Anna-Karin Magnusson

Anna Brynhammar

Elin Olander

Ingrid Hofstedt

Sofia Karsberg

Yvonne Magnusson

Cornelia Svillin

Harriet Holmgren

Åsa Derolf

Christina Bjerin

Elisabeth Ljungqvist

Susanne Sörbring

Monica Ekvall

Katarina Forselius

Körledare Lena Uggla,

Anna Cederberg-Orreteg

DIN PARVEL

Musik Sara Lundén

Text Klara Johanson, del ur

brev till Ellen Kleman 19.7 1908

Sång Andrea Björkholm

PERSONER SOM NÄMNS I FÖRESTÄLLNINGEN

MARGIT ABENIUS (1899 – 1970), nära vän. Litteraturkritiker, forskare och författare till bl.a *Drabbad av renhet – En bok om Karin Boyes liv och diktning* som gavs ut 1950.

HENRI FRÉDÉRIC AMIEL (1821 – 1881), schweizisk filosof och författare som bl.a skrivit *Journal intime* som K.J. översatte år 1900 och gav titeln *En drömmares dagbok*. Amiel var en av K.J.'s ständiga litterära följeslagare vars litteratur hen identifierade sig med.

KARIN BOYE (1900 – 1941), författare, poet och översättare. Debuterade 1922 med diktsamlingen *Moln* och har bland annat även skrivit romanerna *Kris* och *Kallocain*.

POUL BJERRE (1876 – 1964), läkare, psykoterapeut, skulptör och fredsaktivist. K.J. räknade Bjerre som en av flera allierade konstkritiker i debatten om Fredrika Bremer-statyn.

BJØRNSTJERNE BJØRNSEN (1832 – 1920), norsk författare, dramatiker och samhällsdebattör. En staty av honom, signerad Gustav Vigeland, restes 1917 i Teaterparken i Bergen, Norge.

FREDRIKA BREMER (1801 – 1865), författare och pionjär inom kvinnorörelsen. Skrev bl. a romanen *Hertha* som fick enorm betydelse i kampen för kvinnors frigörelse. Fredrika Bremer var K.J.'s ledstjärna och följeslagare genom livet. Tillsammans med Ellen Kleman gav hen ut ett urval av Fredrika Bremers brev i fyra band med kommentarer. En historisk, litterär och feministisk praktgörning.

EMILIA FOGELKLOU-NORLIND (1878 – 1972), nära vän. Teolog, författare, religionspsykolog, fredsaktivist och medlem i Fogelstadgruppen.

SIGRID FRIDMAN (1879 – 1963), kärlekspartner och nära vän. Skulptör, poet och sjukgymnast. Känd för statyerna Fredrika Bremer, Ellen Key och Kentaur.

CHARLOTTE PERKINS GILMAN (1860 – 1935), amerikansk författare som kommit att kallas den feministiska nationalekonomins moder. Skrev om ekonomi och kvinnors yrkesarbete, bl.a i *Woman and Economics* 1898.

ELSA BJÖRKMAN-GOLDSCHMIDT (1888 – 1982), vän. Författare, konstnär och journalist. Skrev biografien *Harriet Löwenhjelm* 1947 och gav ut Löwenhjelm's brev i volymen *Brev och dikter* 1952.

JOHANN WOLFGANG VON GOETHE (1749 – 1832), tysk författare som skrivit bl.a *Faust* och *Den unge Werthers lidanden*. Goethe var ett av de författarskap som kom att betyda mycket för K.J. och som hen ständigt återkom till, när-studerade och skrev om bl.a i kapitlet "Goetheläsning" i essäsamlingen *Det speglade livet – Memoarer från bokrummet* som utkom 1926.

E.T.A. HOFFMANN (1776 – 1822), tysk författare och kompositör. Känd för sina gotiska spöknoveller såsom *Sandmannen* och *Nötknäpparen*.

ALEXANDER JOHANSON (1832 – 1890), K.J.'s far. Mösskräddare och pälsvaruhandlare. K.J.'s mor hette Christina Johanson. När K.J. föddes, som sista barnet, bestod familjen av sex syskon. De bodde i Halmstad och 19 år gammal flyttade K.J. till Uppsala för att studera på universitetet.

ELLEN KLEMAN, "CHOICE" (1867 – 1943), livspartner och arbetskamrat. Publicist, fredsaktivist och en central person i kvinnorörelsen. Kleman var redaktör för Fredrika Bremer-förbundets tidskrift *Dagny* som sedan blev *Hertha*.

SÖREN KIERKEGAARD (1813 – 1845), dansk filosof, teolog och författare. Anses vara grundaren till existensialismen. K.J. återkom ständigt till Kierkegaard och skrev bl.a en serie essäer om honom som publicerades i *Det rika stärbhuset* 1946.

ANNA LEVERTIN (1869 – 1960), vän. Författare, journalist, sångsolist och översättare.

HARRIET LÖWENHJELM (1887 – 1918), poet och konstnär. Blev publicerad och fick sitt genombrott först efter sin död med samlingen *Dikter* redigerad av vännen Elsa Björkman-Goldschmidt.

MICHELANGELO (1475 – 1564), italiensk skulptör, arkitekt, målare och poet.

PARVELN, ett av många smeknamn som K.J. gav sig själv och använde i brev till sina nära vänner. K.J. beskrev sig själv som mer pojke än kvinna, tilldelades och tog även smeknamn som busen, pojken och lillebror och omtalades ibland av vänner som han istället för hon. K.J. skrev också under den tagna signaturen Huck Leber. Därför väljer Malin Hellkvist Sellén att använda pronomenet hen om K.J.

ELISABETH "BETTAN" STIERNSTEDT-THIEL (1882 – 1975), vän. Debuterade vid 77 års ålder med diktsamlingen *Lustgårdens varsel* 1959.

GUSTAV VIGELAND (1869 – 1943), norsk skulptör som skapat skulpturparken Vigelandsanlegget i Oslo.

LYDIA WAHLSTRÖM (1869 – 1954), vän och första stora kärleken. Författare, historiker och känd rösträttskvinna. K.J. träffade Wahlström i Uppsala kvinnliga studentförening där denne var ordförande. K.J. och Wahlström fortsatte att uppmärksamma sin årsdag även efter att förhållandet fått ett dramatiskt slut.

PLATSER, HÄNDELSE OCH OBJEKT SOM NÄMNS I FÖRESTÄLLNINGEN

Hemma hade Klara Johanson ett bibliotek och arbetsrum som hen kallade Bokrummet. Det finns numera uppställt på Nobelbiblioteket i Stockholm.

Den 13 september 1944 skrev K.J. i sin dagbok om hur hen satt i mörkret och lyssnade på Donauvalsen, grät och kved till musiken.

Fredrika Bremer-statyn i brons av Sigrid Fridman avtäcktes 1927 efter en mångårig och slitsam offentlig debatt om huruvida statyn ens skulle göras och av vilken skulptör. 1913 bildades den helkvinnlige Kommittén för resande av staty till Fredrika Bremers minne i vilken bl.a Ellen Kleman och Lydia Wahlström ingick. Kommittén samlade in pengar till projektet och stred för Sigrid Fridmans förslag. Statyn står i Humlegården bakom Kungliga biblioteket.

Balder är smeknamnet på K.J.'s skrivbord som hans vänner lät rita och få specialtillverkat hos en snickare.

REFERENSLITTERATUR

Klara Johanson: *Brev*, Wahlström & Widstrand, 1953

Klara Johanson: *En recensents bak-tankar*, Wahlström & Widstrand, 1928

Klara Johanson: *En skapande kritiker – essäer, anmärkningar och kåserier av Klara Johanson*, en sammanställning av Carina Burman, ellerströms förlag, 2008

Klara Johanson: *K.J. själv – artiklar i urval*, Wahlström & Widstrand, 1952

Klara Johanson: *Kritik*, en samlingsvolym sammanställd av Nils Afzelius, Wahlström & Widstrand, 1957

Klara Johanson: *Sigrid Fridman och andra konstnärer – En krigskrönika*, Natur och kultur, 1948

Klara Johanson: *Skenbart förspillda dagar – aforismer och dagboksanteckningar*, ellerströms förlag, 2013

Klara Johanson: *Ur dagböckerna*, ellerströms förlag, 1989

Eva Borgström: ”Med ironin som vapen – Kommentar till texter av Klara Johanson”, publicerad i *Könspolitiska texter I – Från äktenskapskritik till sexualupplysning 1839 – 1930*, Makadam förlag, 2012. Redaktion: Klara Arnberg, Fia Sundevall, David Tjeder.

Anna Bohlin: *Röstens anatomi – läsningar av politik i Elin Wägners Silverforsen, Selma Lagerlöfs Löwensköldtrilogi och Klara Johansons Tidevarvskåserier*, Bokförlaget h:ström – Text & Kultur, 2008

Carina Burman: *K.J. – en biografi över Klara Johanson*, Albert Bonniers förlag, 2007

Johannes Edfeldt: *Klara Johanson*, Norstedts, 1984

Greger Eman: *Nya himlar över en ny jord – om Klara Johanson, Lydia Wahlström och den feministiska vänskapskärleken*, ellerströms förlag och Kommittén för stockholmsforskning, 1993

Horace Engdahl, Ellen Löfmarck, Anna Bohlin: *Klara Johansons boksamling i Svenska Akademiens Nobelbibliotek*, Norstedts Akademiska Förlag, 2008

Ulrika Knutson: *Kvinnor på gränsen till genombrott – grupporträtt av Tidevarvets kvinnor*, Albert Bonniers förlag, 2004

Till minne av K.J.